

3. Julkisuus ja salassapito

Sivuston tiedot on tuotettu v. 2017, joten käytännesääntöjen nykyistä paikkansapitävyyttä ei voida taata.

Käytännesäännöissä ei ole huomioitu EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen vaikutuksia.

3.1 Julkisuusperiaate

Perustuslaista ilmenevä ja julkisuuslaissa täsmennetty julkisuusperiaate tarkoittaa, että viranomaisten asiakirjat ovat julkisia, jollei laissa erikseen toisin säädetä. Jokaisella on oikeus pyynnöstään saada tieto julkisesta asiakirjasta. Mitään tietoa tai asiakirjaa ei voida viranomaispäätöksellä tai yksittäisen työntekijän päätöksellä "julistaa salaiseksi", vaan tieto tai asiakirja on salassa pidettävä vain, jos sille on laissa salassapitoperuste.

Korkeakoulun velvollisuutena on edistää toimintansa avoimuutta, tiedonsaantia ja hyvää tiedonhallintatapaa. Tämä tarkoittaa opintohallinnossa esimerkiksi sitä, että opintohallinnon julkiset asiakirjat on asianmukaisesti järjestetty ja ne ovat helposti yleisön saatavissa. Palveluista ja toiminnasta pitää tiedottaa, ja tarvittaessa on laadittava oppaita, tilastoja ja muita tietoaaineistoja.

3.2 Viranomaisen asiakirjan käsite

Asiakirja tarkoittaa kirjallisen ja kuvallisen esityksen lisäksi sellaista käyttönsä vuoksi yhteen kuuluviksi tarkoitetuista merkeistä muodostuvaa tiettyä kohdetta tai asiaa koskevaa viestiä, joka on saatavissa selville vain automaattisen tietojenkäsittelyn tai äänen- ja kuvantoistolaitteiden taikka muiden apuvälineiden avulla (JulkL 5.1 §). Esimerkiksi valintakoelautakunnan pöytäkirja, opintorekisteriote, hakijan valintakoesuoritus (koepaperi tms.) ja korkeakoulun työntekijän opiskelijalle lähettämä sähköposti ovat asiakirjoja.

Viranomaisen asiakirja tarkoittaa viranomaisen hallussa olevaa asiakirjaa, jonka viranomainen tai sen palveluksessa oleva on laatinut taikka joka on toimitettu viranomaiselle asian käsittelyä varten tai

muuten sen toimialaan tai tehtäviin kuuluvassa asiassa. Viranomaisen laatimana pidetään myös asiakirjaa, joka on laadittu viranomaisen antaman toimeksiannon johdosta, ja viranomaiselle toimitettuna asiakirjana asiakirjaa, joka on annettu viranomaisen toimeksiannosta tai muuten sen lukuun toimivalle toimeksiantotehtävän suorittamista varten (JulkL 5.2 §).

Viranomaisen asiakirjana ei pidetä mm. työntekijälle työosoitteeseen lähetettyä asiakirjaa, joka ei liity viranomaisen toimintaan vaan esim. työntekijän yksityisasioihin. Myöskään alustavat muistiinpanot tai alustavat luonnokset eivät ole viranomaisen asiakirjoja. Sisäisen työskentelyn asiakirjat, esimerkiksi työntekijöiden toisilleen lähettämät, työtehtäviä koskevat sähköpostit, eivät ole viranomaisen asiakirjoja, elleivät ne sisällä sellaisia tietoja, että ne arkistolainsäädännön mukaan on liitettävä arkistoon. On kuitenkin huomattava, että kaikki päätökseen vaikuttaneet seikat on tuotava ilmi päätöksen perusteluissa; olennaisia seikkoja ei saa piilottaa muistiinpanoihin tai käydä niistä vain sisäistä keskustelua, vaan ne on ilmaistava myös lopullisissa asiakirjoissa. Pelkästään viranomaisen sisäistä koulutusta, tiedonhakua tai muuta niihin verrattavaa sisäistä käyttöä varten hankitut asiakirjat kuten esim. henkilöstökoulutukseen hankitut aineistot eivät ole viranomaisen asiakirjoja.

Viranomaisen asiakirjat ovat julkisia, ellei laissa erikseen toisin säädetä. Julkisuus koskee siis asiakirjoja, ei suullista informaatiota kuten esimerkiksi keskustelun sisältöä, jota ei ole kirjattu muistiin. Viranomaiselle toimitettu asiakirja tulee julkiseksi, kun viranomainen on sen saanut (JulkL 7 §).

Esimerkki: Jos opiskelija hakee opintojen hyväksilukemista, hakemus tulee julkiseksi, kun opiskelija on jättänyt sen korkeakoulun kansliaan. Sähköisesti toimitettu hakemus katsotaan korkeakoulun saamaksi, kun hakemus on korkeakoulun käsiteltävissä tietojärjestelmässä.

Keskeisimmät korkeakoulun laatimat opintohallinnon asiakirjat tulevat julkiseksi seuraavasti (JulkL 6 §):

-pöytäkirja, kun se tarkastuksen jälkeen on allekirjoitettu tai sitä vastaavalla tavalla varmennettu

-päätös, lausunto tai ratkaisu sekä niiden käsittelyä varten korkeakoulussa laaditut muistiot, pöytäkirjat yms. asiakirjat, kun päätös, lausunto, toimituskirja tai sopimus on allekirjoitettu tai sitä vastaavalla tavalla varmennettu

-muut asiakirjat: kun asia, jota asiakirja koskee, on korkeakoulussa käsitelty loppuun.

Tiedon antaminen asiakirjasta, joka ei ole vielä julkinen (esim. tarkastamaton pöytäkirja), on korkeakoulun harkinnassa (JulkL 9.2 §). Harkinnassa on huolehdittava, ettei tietojen saamista korkeakoulun toiminnasta rajoiteta ilman asiallista ja laissa säädettyä perustetta eikä enempää kuin suojattavan edun vuoksi on tarpeellista ja että tiedon pyytäjiä kohdellaan tasapuolisesti.

FAKTA 1 KORKEAKOULUN ASIAKIRJA ON JULKINEN, JOLLEI LAISSA TOISIN SÄÄDETÄ.

Asiakirjoja ovat kirjalliset, kuvalliset ja apuvälineiden (esim. tietokoneen) avulla selville saatavat viestit. Esimerkiksi valintakoelautakunnan pöytäkirja, opintorekisteriote, hakijan valintakoesuoritus (koepaperi tms.) ja korkeakoulun työntekijän opiskelijalle lähettämä sähköposti ovat asiakirjoja. Asiakirjoja ovat esimerkiksi myös muussa kuin kirjallisessa muodossa annettujen opintosuoritusten arviointikäyttöön (musiikkiesitys tms.) otetut tallenteet.

Korkeakoulun asiakirjoja ovat asiakirjat, jotka liittyvät korkeakoulun tehtäviin, ei siis esim. työntekijöille työpaikalle lähetettyjä, mutta heidän yksityisasioitaan koskevia kirjeitä tai vain korkeakoulun sisäiseen käyttöön kuten henkilöstökoulutukseen laadittuja asiakirjoja.

Korkeakoulun asiakirjat ovat julkisia, jollei laissa toisin säädetä.

Korkeakouluun lähetetty asiakirja, joka ei ole säädetty salassapidettäväksi (esim. opintojen hyväksilukuhakemus) tulee julkiseksi, kun korkeakoulu on vastaanottanut sen (paperimuodossa tai tietojärjestelmään).

Keskeisimmät korkeakoulun laatimat opintohallinnon asiakirjat tulevat julkiseksi seuraavasti:

-pöytäkirja, kun se tarkastuksen jälkeen on allekirjoitettu tai sitä vastaavalla tavalla varmennettu

-päättös, lausunto tai ratkaisu sekä niiden käsittelyä varten korkeakoulussa laaditut muistiot, pöytäkirjat yms. asiakirjat, kun päätös, lausunto, toimituskirja tai sopimus on allekirjoitettu tai sitä vastaavalla tavalla varmennettu

-muut asiakirjat, kun asia, jota asiakirja koskee, on korkeakoulussa käsitelty loppuun.

Jokaisella on oikeus pyynnöstään saada tieto julkisesta asiakirjasta.

3.3 Salassapito

Kaikki viranomaisen asiakirjat eivät ole julkisia. Salassapitoperusteista säädetään JulKL 24.1 §:ssä. Salassapito tarkoittaa sekä velvollisuutta asiakirjan salassapitoon että vaitiolovelvollisuutta, siis velvollisuutta olla ilmaiseematta tietoa asiakirjasta tai tietoa, joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävä. Vaikka asiakirjajulkisuus koskee vain asiakirjaan merkittyä tietoa, vaitiolovelvollisuus koskee myös esimerkiksi puhelinkeskustelussa saatua tietoa, jos kyseinen tieto olisi salassa pidettävä asiakirjaan merkittynä. Tietoja koskee myös hyväksikäyttökielto: kielto käyttää salassa pidettäviä tietoja omaksi taikka toisen hyödyksi tai toisen vahingoksi. Vaitiolovelvollisuudesta ja hyväksikäyttökielellä on säädetty JulKL 23 §:ssä. Henkilötieto voi olla myös salassa pidettävä tieto. Yksittäisten valinta- ja opintotietojen julkisuutta tai salassapitoa on käsitelty tässä ohjeessa eri asiakokonaisuuksien yhteydessä.

Vaitiolovelvollisuus ja hyväksikäyttökielto koskevat korkeakoulun palveluksessa olevia tai luottamustehtävää hoitavia.

Esimerkki: opiskelijalla ei ole vaitiolovelvollisuutta toisen opiskelijan terveystiedoista, jos hän on saanut tiedot vain tuttavuussuhteen perusteella. Sen sijaan opiskelijalla on vaitiolovelvollisuus, jos hän on saanut jonkun opiskelijan terveystietoja toimiessaan vaikkapa valintalautakunnan jäsenenä tai tutorina.

Salassapito ja vaitiolo kohdistuvat sivullisiin; omasta asiastaan jokaisella on yleensä oikeus saada tieto (oikeus saada tieto itseään koskevasta asiakirjasta JulKL 12 §). Samoin asianosaisella eli hakijalla, valittajalla sekä muulla, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee, voi olla oikeus saada tieto muunkin kuin julkisen asiakirjan sisällöstä, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn (asianosaisjulkisuus JulKL 11 §). Vaitiolovelvollisuus ja hyväksikäyttökielto koskevat myös sitä, joka on saanut salassa pidettäviä tietoja lain tai lain perusteella annetun luvan nojalla. Tällaisessa tapauksessa tietoa saa kuitenkin käyttää sen oikeuden, edun tai velvollisuuden hoitamiseen, johon asianosaisen tiedonsaantioikeus on perustunut (JulKL 23.3 §).

Esimerkki: Viranomainen voi tietyissä tapauksissa antaa luvan tiedon saamisen salassa pidettävästä asiakirjasta tieteellistä tutkimusta varten (JulKL 28§). Salassa pidettävää tietoa saa käyttää siihen tutkimukseen, jota varten lupa on myönnetty. Tiedot saanut tutkija ei kuitenkaan saa kertoa salassa pidettäviä tietoja esimerkiksi tiedotusvälineille.

Korkeakoulun sisällä salassa pidettävän tiedon voi antaa niille työntekijöille, jotka tarvitsevat sitä työtehtävissään. Salassa pidettävän tiedon voi muuten antaa sivulliselle, jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty tai jos se, jonka etujen suojaksi salassapitovelvollisuus on säädetty, antaa siihen suostumuksensa (JulKL 26 §).

FAKTA 2 KORKEAKOULUN ASIAKIRJAN SALASSAPITO PERUSTUU LAKIIN

Mitään asiakirjaa ei voida "julistaa salaiseksi", vaan asiakirja on salassa pidettävä vain, jos sen sisältö on laissa säädetty salassa pidettäväksi.

Julkisuus koskee asiakirjaan tallennettua tietoa, salassa pidettävä tieto voi olla asiakirjaan tallennettu tai tallentamaton (esim. puhelinkeskustelussa kuultu tieto opiskelijan terveydentilasta).

Salassa pidettävän tiedon voi antaa:

-korkeakoulun sisällä niille työntekijöille, jotka tarvitsevat sitä työtehtävissään

-muuten, jos tiedon antamisesta tai oikeudesta sen saamiseen on säädetty laissa tai jos se, jonka etujen suojaksi salassapitovelvollisuus on säädetty, antaa siihen suostumuksensa.

3.4. Julkiset ja salassa pidettävät tiedot opiskelijavalinnassa ja opiskelussa

3.4.1 Opintoja ja opiskelijoita koskevien asiakirjojen julkisuus ja salassapito

Korkeakoulun opetuksen järjestämiseen liittyy julkisia asiakirjoja, joissa ei käsitellä opiskelijoiden henkilötietoja (opetusmateriaali, opetussuunnitelmat, ohjeet, säännöt ja oppaat) sekä asiakirjoja, jotka ovat salassa pidettäviä, mutta eivät sisällä opiskelijoiden henkilötietoja (tenttikysymykset ennen tentin pitämistä). Opiskelijoiden asioita käsiteltäessä syntyy lisäksi paljon opiskelijoiden henkilötietoja sisältäviä asiakirjoja, joista osa on julkisia ja osa kokonaan tai osittain salassa pidettäviä.

Tenttikysymykset ja muut opiskelijan osaamista mittaavat tehtävänannot ovat yleensä julkisia. Asiakirjat, jotka sisältävät tietoja kokeesta tai testistä, ovat kuitenkin salassa pidettäviä, jos tiedon antaminen vaarantaisi kokeen tai testin tarkoituksen toteutumisen tai testin käyttämisen vastaisuudessa. Tiedon antaminen tenttikysymyksistä ennen tenttiä vaarantaisi tentin tarkoituksen toteutumisen. Tenttikysymykset voivat poikkeuksellisesti olla salassa pidettäviä myös tentin jälkeen, jos kysymys on esim. koepankkiin sisältyvistä kysymyksistä tai muuten kysymyksistä, joita suunnitelmallisesti käytetään uudelleen. Opintojen aikana mahdollisesti käytettävät psykologiset testit (esim. jos testataan opiskelijoiden soveltuvuutta tietylle opintolinjalle) ovat salassa pidettäviä paitsi opiskelijan tulosten myös itse testikysymysten osalta. Jos testit olisivat julkisesti saatavilla, se heikentäisi niiden luotettavuutta, koska niistä suoriutumista olisi mahdollista harjoitella etukäteen.

Opiskelijan koesuoritukset ovat salassapidettäviä. Koesuoritus käsittää paitsi koevastauksen myös sen arvioinnin. Julkisuuslain tarkoittama koesuoritus kattaa perinteisen tenttiilaisuudessa tehdyn suoritusten lisäksi mm. harjoitustyöt sekä kotitehtävät, jollei opintosuorituksen luonteeseen kuulu, että se tulee opintosuorituksen tekemisen yhteydessä osittain tai kokonaan julkiseksi (esim. opintosuoritus on taideprojektiin tekeminen näyttelyyn).

Oppilaitoksen antamat todistukset ja muut asiakirjat, jotka sisältävät opiskelijan henkilökohtaisten ominaisuuksien sanallista arviointia koskevia tietoja, ovat salassa pidettäviä asiakirjoja. Opintosuoritusten ml. tentti- ja muiden koesuoritusten tulokset ovat kuitenkin julkisia. Julkisia ovat myös numeraaliset ja muut yliopiston antamat todistukset. Numeraalsiin arvosanoihin rinnastuvat osaamistasoa kuvaavat sanalliset ilmaukset, esim. "hyvät tiedot".

Hyväksytyt opinnäytteet ovat lähtökohtaisesti julkisia asiakirjoja. Opetusministeriön 28.1.2004 antaman ohjekirjeen^[1] mukaan varsinaiseen arvosteltavaan opinnäytteeseen ei saa sisällyttää salassa pidettävää aineistoa, esimerkiksi liikesalaisuuksia. Tällainen aineisto on jätettävä työn tausta- ja lähdeaineistoon. Opinnäytteiden arvostelulausunnot ovat julkisia, jollei niissä ole henkilön ominaisuuksia kuvaavia tai muita salassa pidettäviä tietoja. Sen sijaan opinnäytteiden perusaineisto ja suunnitelma ovat salassa pidettäviä. Tieto perusaineistosta ja suunnitelmastakin voidaan antaa ulkopuoliselle, jos on ilmeistä, että tietojen antaminen ei haittaa opinnäytteen tekemistä, hyödyntämistä tai asianmukaista arviointia. Salassapito-olettama ei kuitenkaan estä tavanomaista opiskelijan suostumuksella tapahtuvaa opinnäytteen suunnitelman käsittelyä esimerkiksi tutkielmaseminaarissa.

Tutkintotodistus on kokonaisuudessaan julkinen asiakirja. Tutkintotodistukseen ei saa kirjata salassa pidettäviä tietoja.

Lähes kaikki korkeakoulujen päätökset kuten lisääjän myöntäminen, opiskeluoikeuden menettäminen, opintojen hyväksilukeminen tai päätös oikaisupyyntöön ovat julkisia. Myös päätösasiaan liittyvät hakemukset ovat julkisia. Päätös opiskelijan kurinpidosta on julkinen asiakirja. Opiskeluoikeuden peruuttamista ja opiskelijan terveydentilaan tai vammaisuuteen liittyviä opintojen erikoisjärjestelyitä koskevat päätökset eivät ole julkisia. Julkisetkin päätösasiakirjat ovat salassa pidettäviä siltä osin kuin niissä käsitellään opiskelijan terveyteen tai muuhun salassa pidettävään seikkaan liittyviä asioita. Siksi salassapidettävät kohdat on mahdollisuuksien mukaan pyrittävä sijoittamaan erillisiin liitteisiin.

Suurin osa opiskelijoita koskevista tiedoista on tallennettu korkeakoulun yhteen tai useampaan opinto- tai opiskelijatietorekistereihin (tässä: opintotietorekisteri).

^[1] Opetusministeriön kirje "Asia: Opinnäytetöiden julkisuus" yliopistoille ja ammattikorkeakouluille 28.1.2004 Dnro 3/500/2004

FAKTA 3 JULKISUUS JA SALASSAPITO OPISKELIJOITA KOSKEVISSA ASIAKIRJOISSA

Julkisia tietoja ovat

- tiedot siitä, kuka opiskelee missäkin koulutuksessa
- opintosuoritusotteet sekä tiedot, jotka sisältyvät opintosuoritusotteeseen (suoritetut opintojaksot, arvosanat, hyväksiluku, läsnä- tai poissaolevaksi ilmoittautuminen)
- hyväksytyt opinnäytetyöt
- tutkintotodistukset
- opintohallinnon hakemukset ja päätökset esim. hyväksiluvusta ja lisäajasta (paitsi niiltä osin kuin mahdollisesti sisältävät esim. terveystietoja, jotka ovat salassa pidettäviä)
- korkeakoulun tallenne julkisesta opetustapahtumasta, kuten luennosta (valokuva, video tms. kuva- tai äänitallenne)
- kaikki muut tiedot, joita ei ole erikseen säädetty salassa pidettäväksi

Salassa pidettäviä tietoja ovat

- oppilaan ja kokelaan koesuoritus, JulkL 24.1 § 30 kohta (tenttivastaus ja muu koesuoritus, mukaan lukien erilaiset harjoitustyöt ja näyttökokeet, sekä suoritukseen tehdyt arvostelumerkinnot; arvosanat ja pisteytykset ovat kuitenkin julkisia)
- asiakirjat, jotka sisältävät opiskelijan henkilökohtaisten ominaisuuksien sanallista arviointia koskevia tietoja, JulkL 24.1 § 30 kohta (ei koske osaamistasoa tai oppimistavoitteiden saavuttamista, vaan esim. opiskelijan käytöksen, luonteenpiirteiden tai lauluäänen arviointia)
- asiakirjat, jotka sisältävät tietoja kokeesta tai testistä, jos tiedon antaminen vaarantaisi kokeen tai testin tarkoituksen toteutumisen tai testin käyttämisen vastaisuudessa, JulkL 24.1 § 22 kohta (tiedot tentistä ennen kuin tentti on pidetty)
- asiakirjat, jotka sisältävät tietoja terveydentilasta, vammaisuudesta, terveydenhuollon tai sosiaalihuollon asiakkuudesta tai kuntoutuksesta (esim. hakemukset ja päätökset erityisjärjestelyistä opinnoissa), JulkL 24.1 § 25 kohta
- asiakirjat, jotka koskevat opinnäytetyön tai tieteellisen tutkimuksen suunnitelmaa tai perusaineistoa taikka teknologista tai muuta kehittämistyötä tai niiden arviointia, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei aiheuta haittaa (esim. tutkinnon lopputyön suunnitelma ennen tutkielman valmistumista), JulkL 24.1 § 21 kohta
- asiakirjat, jotka sisältävät tietoa henkilön osallistumisesta yhdistystoimintaan tai vapaa-ajan harrastuksista, perhe-elämästä tai muista niihin verrattavista henkilökohtaisista oloista, JulkL 24.1 § 32 kohta
- tiedot salaisesta puhelinnumerosta, turvakieltoimerkityt yhteystiedot^[1], muut yhteystiedot, jos henkilö on perustellusta syystä pyytänyt niiden salassapitoa, JulkL 24.1 § 31 kohta
- asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilön vuosituloista tai kokonaisvarallisuudesta taikka tuen tai etuuden perusteena olevista tuloista ja varallisuudesta taikka jotka muutoin kuvaavat hänen taloudellista asemaansa, JulkL 24.1 § 23 kohta (opintotukitiedot, muut tiedot opiskelijan taloudellisesta asemasta esim. rajasulkiasioissa; mikä hyvänsä yksittäinen taloustieto, esim. tieto opiskelijan saamasta kokouspalkkiosta, ei ole salassa pidettävä, ellei se kuvaa yleisesti opiskelijan taloudellista asemaa)

[1] Väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain 36-37 §.

3.4.2 Asianosaisjulkisuus opintoja sekä opiskelijoita koskevissa tiedoissa

Asianosaisjulkisuuden perussäännös on JulkL 11 §: Hakijalla, valittajalla sekä muulla, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee (asianosainen), on oikeus saada asiaa käsittelevältä tai käsitteleeltä viranomaiselta tieto muunkin kuin julkisen asiakirjan sisällöstä, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn.

Asianosaisasema on siis yleensä sillä henkilöllä, joka on saattanut vireille hallintoasian käsittelyn (korkeakouluun hakenut henkilö, lisäaikaa hakenut opiskelija) tai päätöksen välittömästä kohteesta (siitä, jolle hallintopäätöksellä on myönnetty oikeus tai etu, esimerkiksi opiskelupaikka, tai joka on velvoitettu johonkin, esimerkiksi palauttamaan saamansa opintotuki). Asianosaisia eivät ole ne, joiden asemaan hakemusasia tai siinä tehtävä päätös vaikuttaa vain välillisesti. Esimerkiksi täysi-ikäisen opiskelupaikkaa hakeneen henkilön vanhemmat eivät ole asianosaisia opiskelupaikan myöntämisasiassa, vaikka he saattavat kokea asian itselleen hyvin tärkeäksi.

Opintojen yhteydessä on erityisesti merkitystä sillä, koskeeko asianosaisjulkisuus paitsi opiskelijaa itseään koskevia myös muiden opiskelijoiden asiakirjoja. Tavallisesti toisen opiskelijan tenttisuorituksella ja sen arvostelumerkinnoilla ei ole välitöntä vaikutusta toisen opiskelijan tenttisuorituksen arvosteluun. Tentin tehneellä opiskelijalla ei siis ole asianosaisjulkisuuden perusteella oikeutta saada tietoa toisten opiskelijoiden tenttisuorituksista.

Koekysymykset/tenttikysymykset ovat yleensä julkisia asiakirjoja, kun koe tai tentti on pidetty. Ne voivat poikkeuksellisesti olla salassa pidettäviä myös kokeen tai tentin jälkeen, jos ne esim. kuuluvat koepankkiin tai jos on täsmällinen tarkoitus niiden uudelleenkäyttämiseksi suunnitelmallisesti seuraavissa tenteissä. Tenttiin osallistuneella opiskelijalla on kuitenkin aina oikeus asianosaisjulkisuuden nojalla saada tieto kysymyksistä paitsi tutustumalla niihin, myös saamalla niistä tuloste tai jäljennös, vaikka ne olisivat poikkeuksellisesti salassa pidettäviä yllä esitetyn perusteina. Asiakirjoihin tehdään tällöin merkintä salassapidosta ja opiskelijaa ohjeistetaan vaihtolovelvollisuudesta ja hyväksikäyttökiellosta (ks. malliteksti lopussa).

Jos opiskelijalle tehdään opintojen aikana psykologinen testi esim. soveltuvuuden selvittämiseksi tiettyyn harjoitteluun, opiskelijalla on asianosaisjulkisuuden perusteella oikeus saada tieto sekä testin tuloksista että testikysymyksistä. Testikysymyksiin opiskelijalla on kuitenkin oikeus vain tutustua, ei saada niistä tulostetta tai jäljennöstä. Jos validoitujen psykologisten testien kysymykset olisivat saatavilla, testien luotettavuus kärsisi, koska niistä suoriutumista olisi mahdollista harjoitella etukäteen.

JulkL 11 §:ssä on myös yleinen asianosaisjulkisuuden rajoitusperuste: asianosaisella ei ole tiedonsaantioikeutta asiakirjaan, josta tiedon antaminen olisi vastoin erittäin tärkeää yleistä etua taikka lapsen etua tai muuta erittäin tärkeätä yksityistä etua. Opiskelijalla ei pääsääntöisesti ole asianosaisjulkisuuden nojalla oikeutta saada toista opiskelijaa koskevia salassapidettäviä ja arkaluonteisiin tietoja (esim. terveydentilätiedot). Tiedon antaminen olisi tällöin vastoin erittäin tärkeää yksityistä etua (JulkL 11.2 § 1 kohta).

3.4.3 Opetuksen julkisuus

Opetukseen liittyvien asiakirjojen julkisuus määräytyy julkisuulain nojalla edellä esitetyn mukaisesti. Opetuksen julkisuudesta säädetään yliopisto- ja ammattikorkeakoululaeissa. Korkeakoulun opetus on julkista. Perustellusta syyistä pääsyä opetusta seuraamaan voidaan rajoittaa (YOL 6.2 §, AMKL 9.2 §). Julkisuuden ja tietosuojan kannalta tällainen perusteltu syy on käsillä, jos opetuksessa käsitellään salassa pidettäviä tietoja, esimerkiksi kun opiskelija esittelee seminaarissa seminaarityötään tai opinnäytteensä tutkimussuunnitelmaa. Myös opetuksen luonne voi olla tällainen perusteltu syy, jos kyseessä on vaikkapa osallistujien keskinäiseen luottamukseen ja yhteistyöhön perustuva pienryhmäopetus tai ohjaus. Muita syitä voivat olla muun muassa työturvallisuus laboratorio-opetuksessa ja muussa käytännön opetuksessa, käytettävien resurssien kuten opetustilojen kapasiteetti sekä opetuksen toteutumisen vaarantava häiriö.

3.4.4 Opiskelijavalinnassa käsiteltävien asiakirjojen julkisuus ja salassapito

Opiskelijavalinnan tulokset ovat julkisia. Valinnan tuloksia ovat myös tiedot hylätyistä hakijoista.

Hakijan valintakoe- tai vastaava suoritus (*koesuoritus*) on JulkL 24.1 § 30 k mukaan salassa pidettävä. Koesuorituksella tarkoitetaan esimerkiksi hakijan valintakoevastausta, ennakkotehtävää tai haastattelusta tai työnäytteestä tehtyä tallennetta. Tieto siitä voidaan antaa korkeakoulun sisällä niille, jotka tarvitsevat tietoa työtehtävissään. Tieto voidaan antaa myös hakijalle itselleen sekä asianosaisjulkisuuden perusteella (JulkL 11 §) sellaiselle hakijalle, jonka oman asian käsittelyyn kyseinen asiakirja on vaikuttanut tai voinut vaikuttaa, ellei asianosaisjulkisuuden rajoituksesta muuta johdu. Julkisuuden puolesta itse koesuorituksen rinnastuvat arvostelumerkinnot, haastattelujen ja työnäytteiden arviointilomakkeet ja vastaavat. Sen sijaan kokonaisarvostelu, esimerkiksi hakijan saama kokonaispistemäärä, on julkinen. Samoin tehtäväkohtaiset pistemäärät ovat julkisia.

Salassa pidettäviä ovat myös valinta-asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilölle suoritetusta psykologisesta testistä tai soveltuvuuskokeesta tai sen tuloksesta (JulkL 24.1 § 29 k), esimerkiksi hoitoalan koulutukseen hakevalle suoritettu psykologinen testi alalle soveltuvuudesta. Salassa pidettäviä ovat myös yhdistystoimintaan osallistumista ja vapaa-ajan harrastuksia koskevat tiedot (JulkL 24.1 § 32 k). Näitä tietoja voidaan kerätä valinnassa, mikäli tiedoilla on valinnan kannalta merkitystä. Työkokemustiedot ja tiedot aiemmista opinnoista ja tutkinnoista ovat julkisia. Opiskelijan, mutta ei hakijan, henkilökohtaisten ominaisuuksien sanalliset arvioinnit ovat salassa pidettäviä, kun ne ovat oppilaitoksen antamia (JulkL 24.1 § 30 k). Jos siis opiskelijavalinnassa pyydetään esimerkiksi suosituksia, työnantajan antama hakijan henkilökohtaisten ominaisuuksien sanallinen arviointi ei ole salassa pidettävä. Jos kyseessä kuitenkin on esimerkiksi hakijan lopputyön ohjanneen professorin antama, hakijan henkilökohtaisten ominaisuuksien sanallinen arviointi, asiakirja on salassa pidettävä, koska hakijaa on siinä arvioitu opiskelijana. Henkilökohtaisten ominaisuuksien sanallista arviointia ei ole esimerkiksi sen kuvaaminen, miten opiskelija on suoriutunut työtehtävistä tai missä määrin hän on saavuttanut opintojakson tai tutkinnon tavoitteet. Sen sijaan esimerkiksi opiskelijan käyttäytymisen, luonteenpiirteiden, persoonallisuuden, lauluäänen tai ruumiinrakenteen kuvaaminen on henkilökohtaisten ominaisuuksien sanallista arviointia.

Hakija voi hakea korkeakoululta myös erityisjärjestelyjä opiskelijavalintaan vamman tai sairauden perusteella. Hakemukset, niihin liitetyt terveydentilätiedot ja hakemuksesta tehdyt päätökset ovat JulkL 24.1 § 25 k nojalla salassa pidettäviä. Salassa pidettäviä ovat muutkin valintaan liittyvät terveydentilätiedot, esimerkiksi hakijan antama tieto aiemman opiskelupaikan peruuttamisesta hakijan terveydentilan tai toimintakyvyn perusteella. Koska terveystiedot ovat myös HeTiL 11 §:ssä määriteltyjä arkaluonteisia henkilötietoja, ne on kerättävä erilleen muista valintatiedoista (esimerkiksi erilliselle lomakkeelle) ja säilytettävä muista valintatiedoista erillään.

Jatkotutkintohakemusten liitteinä on tyypillisesti tutkimussuunnitelma tai vastaava asiakirja. Tutkimussuunnitelmat ja niiden arvioinnit ovat JulkL 24.1 § 21 k nojalla salassa pidettäviä, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei aiheuta tutkimuksen suorittamiselle taikka hyödyntämiselle tai sen asianmukaiselle arvioinnille tai tutkijalle taikka tutkimuksen tai kehittämistyön toimeksiantajalle haittaa. Tiedon antamista harkitessaan viranomaisen on siis arvioitava, onko ilmeistä, ettei lainkohdassa mainittua haittaa aiheudu. Käytännössä tällainen tilanne voi olla esimerkiksi se, että tutkimussuunnitelmassa tarkoitettu tutkimus on jo valmistunut. Salassapito-olettama ei kuitenkaan estä tavanomaista tiedeyhteisön sisällä tutkijan suostumuksella tapahtuvaa tutkimussuunnitelman käsittelyä.

FAKTA 4 JULKISUUS JA SALASSAPITO OPISKELIJAJAVALLINNAN ASIAKIRJOISSA

Julkisia tietoja ovat

- tiedot siitä, kuka on hakenut ja mihin koulutukseen
- tiedot hakijoiden taustakoulutuksesta ja lähtöpistemääristä
- tiedot valintojen tuloksista (hyväksytyt ja hylätyt nimet sekä tehtäväkohtaiset ja kokonaispistemäärät)
- tiedot valintakokeesta sen jälkeen kun valintakoe on pidetty, paitsi jos tiedon antaminen vaarantaisi kokeen tai testin tarkoituksen toteutumisen tai testin käyttämisen vastaisuudessa (esim. kyseessä on standardoitu koe tai testi, jota hakija voisi harjoitella etukäteen)
- kaikki muut tiedot, joita ei ole erikseen säädetty salassa pidettäväksi

Salassa pidettäviä tietoja ovat

- oppilaan ja kokelaan koesuoritus, JulkL 24.1 § 30 kohta (valintakoevastaukset ja –suoritukset sekä niihin tehdyt arvostelumerkinnot; sen sijaan arvosanat ja pisteytykset ovat julkisia)
- asiakirjat, jotka sisältävät tietoja pääsy- tai muusta kokeesta tai testistä, jos tiedon antaminen vaarantaisi kokeen tai testin tarkoituksen toteutumisen tai testin käyttämisen vastaisuudessa, JulkL 24.1 § 22 kohta (tiedot valintakokeesta ennen kuin valintakoe on pidetty)
- asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilölle suoritetusta psykologisesta testistä tai soveltuvuuskokeesta tai sen tuloksesta, JulkL 24.1 § 29 kohta (esim. hoitoalan koulutusten soveltuvuuskokeet)
- asiakirjat, jotka sisältävät tietoja terveydentilasta, vammaisuudesta, terveydenhuollon tai sosiaalihuollon asiakkuudesta tai kuntoutuksesta, JulkL 24.1 § 25 kohta (esim. hakemukset ja päätökset erityisjärjestelyistä valintakokeisiin tai terveydentilätiedot, joilla on vaikutusta tiettyyn koulutukseen pääsemiseen tai soveltumiseen, esim. tiedot hakijan näkökyvystä)
- asiakirjat, jotka koskevat opinnäytetyön tai tieteellisen tutkimuksen suunnitelmaa tai perusaineistoa taikka teknologista tai muuta kehittämistyötä tai niiden arviointia, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei aiheuta haittaa, JulkL 24.1 § 21 kohta (esim. jatkotutkintahakemukseen liitetty väitöskirjatyön tutkimussuunnitelma)
- asiakirjat, jotka sisältävät tietoa henkilön osallistumisesta yhdistystoimintaan tai vapaa-ajan harrastuksista, perhe-elämästä tai muista niihin verrattavista henkilökohtaisista oloista, JulkL 24.1 § 32 kohta (HUOM! Tällaisia tietoja ei useimmiten opiskelijajavallinnoissa ole tarpeen kysyä)
- tiedot salaisesta puhelinnumerosta, turvakielto-merkityt yhteystiedot, muut yhteystiedot jos henkilö on perustellusta syystä pyytänyt niiden salassapitoa, JulkL 24.1 § 31 kohta

3.4.5 Asianosaisjulkisuus opiskelijajavallinnoissa

Asianosaisjulkisuuden ulottumisesta opiskelijajavallinnoissa toisten hakijoiden salassa pidettäviin valintakoevastauksiin ja –suorituksiin on esitetty keskenään vastakkaisia käsityksiä. Oikeustila on keväällä 2016 selkiytynyt Turun hallinto-oikeuden päätöksen 16/0121/2 myötä: hakijalla ei ole asianosaisjulkisuuden perusteella oikeutta saada tietoa toisten hakijoiden salassa pidettävistä valintakoevastauksista. Hakijan vastauksia verrataan opiskelijajavallinnassa arvosteluperusteisiin ja niiden mukaisiin mallivastauksiin, ei toisten hakijoiden vastauksiin. Mikäli hakijalla kuitenkin on toisen hakijan suostumus tämän toisen hakijan valintakoevastauksen antamiseen hakijalle, tieto annetaan suostumuksen perusteella.